

УДК 343.9 (477)

Білецький Андрій Володимирович –

аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Andrii V. Biletskyi –

PhD student of the department of criminology and penitentiary law,
Yaroslav Mudryi National Law University
(77, Pushkinskaya str., Kharkiv, 61024, Ukraine)

Стан наукових досліджень питання участі громадськості у запобіганні корупційній злочинності в Україні

У даній статті розглядаються наукові дослідження, які присвячені проблемі участі громадськості у запобіганні корупційній злочинності в Україні. Було проаналізовано різні наукові погляди починаючи від Радянських часів і закінчуючи сьогоденням. Спираючись на це, автором запропоновано перспективні напрямки наступних досліджень проблеми участі громадськості у запобіганні корупції.

Ключові слова: громадськість, запобігання, корупція, наукові дослідження, кримінологічна політика.

В данной статье рассматриваются научные исследования, посвященные проблеме участия общественности в предупреждении коррупционной преступности в Украине. Были проанализированы различные научные взгляды начиная от Советских времен и заканчивая сегодняшним днем. Опираясь на это, автором предложены перспективные направления последующих исследований проблемы участия общественности в предотвращении коррупции.

Ключевые слова: общественность, предотвращения, коррупция, научные исследования, криминологическая политика.

A.V. Biletskyi Status of Research on Public Participation in Preventing Corruption in Ukraine

This article focuses on the scientific research on the issue of public participation in preventing corruption in Ukraine. Different scientific views from Soviet times to the present day were analyzed. The author offers to classify the research on the following criteria: 1) According to the historical stages: a) Studies in the Soviet period; b) Studies conducted during the development of Ukrainian independence; c) Research at the current stage of development of Ukrainian state; 2) According to the object of study: a) Interaction with the public law enforcement agencies; b) Legal regulation of public participation in preventing corruption; c) Comparative analysis of public participation in the different countries of the world; d) Organization and implementation of public control in the field of prevention of corruption; e) The state anti-corruption policy.

It was also noted that most of the authors only indirectly addressed the issue of public participation in preventing corruption. The major legal acts on public participation in anti-corruption activities were analyzed. The author notes that the definition “public” needs to be clarified because of the ambiguous interpretations. Unfortunately, it was not analyzed current performance of the public on the prevention of corruption crime in Ukraine, which is an important part of assessing the effectiveness of anti-corruption activities of the public. Scientists have not analyzed public place among other subjects of the prevention of corruption. They only describe the interaction with public authorities and local governments, law enforcement agencies.

Keywords: public, prevention, corruption, scientific research, criminological policy.

Постановка проблеми. У будь-якій демократичній державі, громадськість приймає активну участь у житті суспільства: економічному, політичному, соціальному та духовному. На сьогодні, актуальною є участь

громадськості в становленні кримінологічної політики держави, запобіганні злочинам, взаємодії з правоохоронними органами. Органам державної влади та органам місцевого самоврядування також необхідна підтримка

громадськості, яка є ефективним зв'язком між державою та суспільством. Тому важливим нині є використання технологій здійснення зв'язків із громадськістю, спрямованих на забезпечення діалогових відносин між державою та її громадянами, урахування громадської думки, стимулювання громадської активності, підвищення авторитету та довіри до органів влади [1, с. 1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх роботах роль громадськості у протидії злочинності висвітлювали Бусол О.Ю., Шрамко С.С., Голіна В.В., Колодяжний М.Г., Невмержецький Є.В., Шведова Г.Л., Завгородній В.А., Рибейро Х.Л., та інші.

Невирішені раніше проблеми. Нажаль, автори лише дотично розглядали питання участі громадськості у запобіганні корупційній злочинності в Україні, зокрема, при вивченні кримінологічної характеристики корупційної злочинності, запобіганні та протидії корупції, чим був зумовлений вибір автора.

Метою статті є аналіз наукових досліджень та публікацій щодо питання участі громадськості у запобіганні корупційній злочинності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Усі проведені дослідження цієї проблеми можна умовно класифікувати за такими критеріями:

- *За історичними етапом:* дослідження проведені в Радянський період; дослідження проведені в період розбудови української незалежності; дослідження на сучасному етапі розвитку української держави;
- *За предметом дослідження:* взаємодія громадськості з правоохоронними органами; нормативно-правова регламентація участі громадськості у запобіганні корупції; порівняльний аналіз участі громадськості у різних країнах світу; організація та здійснення громадського контролю в сфері запобігання корупції; державна антикорупційна політика.

Дослідження в Радянський період. У своїй більшості радянські кримінологи відкидають наявність явища корупції в СРСР, мотивуючи це тим, що корупція притаманна лише капіталістичним державам. Остроумов С.С. вказував, що корупція, як і злочинність, – закон життя капіталістичного суспільства [2, с. 45]. Тому роботи вчених того часу здебільшого були пов'язані із загальним попередженням

злочинності громадськістю. Так, Закалюк А.П. аналізує роль громадського впливу на злочинність. Дослідник вказував, що суб'єктами громадського впливу, які сприяють попередженню правопорушень, в тому числі і злочинних проявів, можна назвати будь-яку соціальну спільноту, а також її членів, якщо вони висловлюють громадську думку радянського суспільства про нетерпимість правопорушень та злочинності і проявляють цю думку у власних поглядах, судженнях, оцінках, рішеннях, діях та ін. Виходячи з цього, суб'єктами розглянутого громадського впливу не можуть визнаватись ті соціальні спільноти, для яких громадська думка про нетерпимість правопорушень і злочинності не є визначальною [3, с. 97]. Також автором вказувались основні функції громадськості щодо попередження правопорушень, проводилась класифікація форм участі громадськості у такій діяльності. В той же час, Даньшин І.М. вважав, що громадян не можна включати до суб'єктів профілактики [4]. Як пояснював Закалюк А.П. це може відбуватись через змішування поняття «громадянин» з поняттям «суб'єкт громадського впливу», яким може бути лише представник громадської організації або колективу [5, с. 107-108].

Дослідження проведені в період розбудови української незалежності. У своїй роботі «Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії» Невмержицький Є.В. зазначає, що протидія корупції в Україні, яка повинна включати організацію суспільної активності, зіштовхується з серйозною перешкодою – інформаційним вакуумом, що стосується корупції як складної, багатоаспектної проблеми. На той час практично були відсутні поглиблені публікації і наукові дослідження, що висвітлювали б джерела корупції, її негативні наслідки, позитивні приклади протидії корупції. Очевидно, що однією з умов розгортання антикорупційної активності є створення інформаційного середовища, що ліквідує означені вище проблеми [6, с. 346.]. Таким чином, автор наголошує на важливості ЗМІ як суб'єкта протидії корупційній злочинності.

Мельник М.І. вказує, що заходами посилення загальносоціального запобігання корупції є, зокрема, активно сприяння розбудові громадянського суспільства, функціонуванню його базових інститутів. Розвинуте громадянське

суспільство – одна з основних передумов ефективної протидії корупції. Його основні інституції («стовпи») примушують владу працювати в його інтересах. Сприяючи прозорості функціонування владних структур, вони створюють сприятливі умови для запобігання корупції, виявлення фактів корупційних правопорушень та притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності [7, с. 254].

Вивчаючи кількісно-якісні показники економічних та корупційних злочинів в Україні і відзначаючи зростання злочинів у фінансово-кредитній та зовнішньоекономічній сферах, О. Гуревич зауважував: «це означає, що у нас неідеальний не уряд, а суспільство. Слабка «держава суспільства» нездатна забезпечити його інтереси, і тому суспільство деградує. Сильна «держава бюрократії» через міру задовольняє свої жадібні інтереси, і правляча еліта процвітає. Тому проблема не тільки і не стільки в посиленні державних начал, скільки у формуванні структур громадянського суспільства, яке тільки й може в кінцевому підсумку примусити владу працювати в його інтересах» [8].

Головкін Б.М. вказує, що участь громадськості у запобіганні злочинності здійснюється на загальносоціальному рівні запобігання. Цей вид попередження, вважає науковець, становить різновекторну діяльність держави і громадськості, в перебігу якої реалізується антикриміногенний потенціал суспільства, усіх його інститутів [9, с. 9].

У 2007 році Національним інститутом стратегічних досліджень при Президенті України була опублікована аналітична записка «Форми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства у протидії поширенню корупції в Україні» в якій було наведено такі статистичні дані: у суспільній думці значення громадських організацій у протидії поширенню корупції мінімізоване – їхніми послугами скористалися лише 2,5 % респондентів і тільки 2,8 % вважають їх відповідальними за боротьбу з цим явищем. Ефективність антикорупційних акцій, організованих суб'єктами громадянського суспільства в Україні, залишається на низькому рівні: лише 11,4% респондентів підтвердили свою обізнаність у таких заходах. Серед головних перешкод, які ускладнюють ефективний вплив громадянського суспільства в означеній сфері є брак матеріальних ресурсів

(77% опитаних) та відсутність реакції (перешкоджання) з боку влади (43%) [10].

Кальман О.Г. вказував на те, що головною метою стратегічної боротьби з корупцією є забезпечення і впровадження заходів, спрямованих на зменшення темпів зростання корупційних діянь з подальшою їх стабілізацією і значним зменшенням рівня цих явищ у суспільстві в майбутньому, створення надійної системи соціального контролю і протидії. Вчений теж включає громадськість до суб'єктів боротьби з корупцією [11, с. 13,15]. Ю.Г. Бойко відзначає значення громадської думки у попередженні корупції [12].

Дослідження на сучасному етапі розвитку української держави. Питання взаємодії громадськості та правоохоронних органів щодо запобігання корупції завжди було дискусійним. На думку більшості населення нашої держави, всередині самих правоохоронних органів міцно засіла корупція. І це не дивно: за даними досліджень рівнів корупції в Україні, які проводилися компаніями Transparency International, Gallup International та Центр Разумкова, корупція в правоохоронних органах зросла з 45,4 % у 2013 році до 64% у 2015 році [13]. Показово і те, що правоохоронні органи рідко звертаються за допомогою громадськості при здійсненні запобіжної діяльності. На запитання «Як часто Ви звертаєтесь за допомогою громадськості при здійсненні запобіжної діяльності?» були отримані наступні відповіді: звертаються інколи у разі потреби 52 % опитуваних; 20 % ніколи не звертаються, оскільки вважають, що в цьому немає необхідності; звертаються постійно, визначаючи це основою ефективної профілактичної діяльності, лише 28 % [14, с. 319]. Завгородній В.А. вважає, що для підтримання тісних взаємовідносин між громадськими організаціями та органами внутрішніх справ доцільно створювати спільні регіональні та всеукраїнські антикорупційні Інтернет-сайти, головною метою яких стало б передусім отримання скарг від громадян щодо корупційних правопорушень, звітування про реалізацію наданої інформації, а також просвітництво громадян про виявлені факти корупції та їх юридичні наслідки. При цьому автор зазначив, що таку новацію підтримують 67,0% опитаних працівників ОВС

та 71,6% опитаних членів громадських організацій [14, с. 137].

Голіна В. В., у підтримку вищезазначених позицій Закалюка А.П., теж наголошує на тому що питання віднесення окремих громадян до суб'єктів запобіжної діяльності потрібно вирішувати позитивно. Життя, практика свідчать, що окремі особи реалізують запобіжні заходи як у межах певних обов'язків і громадських доручень, так і внаслідок особистої ініціативи (наприклад, батьки, класний керівник, студент, який узяв неофіційне шефство над підлітком) [15, с.61-62].

Дослідники з Івано-Франківського центру науки, інновацій та інформатизації у 2012 році склали навчальний посібник «Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби», який було розроблено для надання практичних порад для керівників державної служби в органах державної влади та інших державних службовців щодо ефективного вирішення завдань професійної діяльності з питань запобігання та протидії проявам корупції. Зокрема, у розділі 12 «Участь громадськості в заходах щодо запобігання корупції» аналізується правова основа участі громадськості щодо запобігання та протидії корупції, перелічуються основні форми такої участі та описується взаємодія громадськості та інших суб'єктів запобігання корупції. Окрім Конвенції ООН проти корупції, яка набула чинності в Україні з 1 січня 2010 року, також зазначаються і Рекомендації Стамбульського плану, які передбачають підтримку активної участі громадськості в реформах через сприяння суспільному обговоренню проблеми корупції й участі громадян у попередженні її проявів шляхом:

- ініціювання на різних рівнях кампаній щодо підвищення поінформованості суспільства та проведення освітніх програм, що стосуються негативних наслідків корупції;
- залучення неурядових організацій до моніторингу діяльності державного сектору, забезпечення наявності в цих організаціях необхідних методів і навичок для запобігання корупції;
- розширення співробітництва між урядовими структурами, неурядовими організаціями, приватним сектором, професійними організаціями, незалежними науково-

аналітичними центрами в питаннях протидії корупції;

затвердження положень, що будуть гарантувати неурядовим організаціям необхідні права для ефективної участі в боротьбі з корупцією;

забезпечення доступу громадськості до інформації, що має відношення до сфери протидії корупції [16, с.161].

Після проведеного порівняльного аналізу неурядових антикорупційних організацій зарубіжних країн, цікавою видається думка про те, що в Україні таким аналогом можуть стати громадські ради. Детально розібравши Типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 вчені доходять висновку: маючи доступ до приміщень органу влади, статус колегіального органу, члени експертної ради мають очевидні переваги перед іншими інститутами громадськості, які можуть проявлятися у першочерговості доступу до інформації та працівників державного органу для виконання завдань громадської експертизи й контролю [16, с. 166-168]. На нашу думку громадські ради також є корупційними структурами. В їх складі майже немає пересічних громадян. А якщо і є, то вони істотно не впливають на прийняття рішень.

Бусол О.Ю. досліджує роль громадськості у протидії корупції в історичному аспекті. Дослідниця зазначає, що серед інститутів громадянського суспільства слід виділяти такі: 1) неформальні – ті, що самостійно забезпечують фінансування, незалежні від держави, інституціонально стабільні; 2) формальні – ті, що працюють за державні кошти, обслуговують інтереси своїх членів, але контролюються державою; 3) приватні – ті, що існують за рахунок лише одного джерела доходів (як правило, фізичної особи – засновника або групи осіб; 4) зареєстровані, але недіючі – ті, що з різних причин залишились без фінансування, не діють, але існують як суб'єкти права. Сталою вважається організація, яка існує на кошти з незалежних джерел протягом десяти років і

більше. Слід погодитись із думкою автора про те, що більшість українських громадських організацій, які визначили свою діяльність як антикорупційну, по-перше є популістичними, а по-друге – комерційно-вмотивованими. Про неефективність заходів протидії корупційній злочинності в Україні, у тому числі громадських організацій з протидії корупції, свідчить те, що в своєму рейтингу за 2010 р. організація *Freedom House* виключила Україну зі списку «вільних» країн і перевела до списку «частково вільних» поряд із Камбоджею, Афганістаном і Свазілендом. Узагальнивши задекларовані цілі діючих в Україні громадських організацій антикорупційного спрямування, можна зробити висновок, що головна діяльність їх переважної більшості полягає у такому: ініціювання створення громадських рад при державних органах влади, членство у цих радах, реалізація антикорупційних ініціатив, лобіювання інтересів організації; збір інформації про факти корупції у вигляді звернень громадян та окремих повідомлень й оперативне реагування на ці сигнали; співпраця зі ЗМІ, журналістами і правозахисниками [17, с.464, 467,469].

Більшість вчених відзначає, що боротьба з корупцією буде успішною тоді, коли налагодиться співпраця між урядовим та неурядовим секторами. Існує позитивно показовий світовий досвід ефективної співпраці державного і недержавного сектору в питаннях протидії корупції саме в тих державах, де раніше корупція сягала рівня ледь не офіційної державної політики [16, с.166]. Тому робиться акцент саме на запозичені зарубіжного досвіду участі громадськості у заходах протидії корупційній злочинності. Дослідник Х. Леонардо у своїй роботі проводить порівняльний аналіз практики участі громадськості у запобіганні корупції в Бразилії та США. Враховуючи відмінності між цими двома країнами, він порівнює практику застосування участі громадськості у запобіганні корупції, а також перевіряє, чи може громадськість завдати чутливого удару по корупційній злочинності. Досліджуючи це питання, вчений доходить висновку про те, що якщо в США така практика вже стала повсякденною та загальноприйнятною, то в Бразилії за останні роки ситуація також змінилась: інститути громадянського суспільства

стали більш політично незалежними, покращилась ситуація щодо свободи преси та ЗМІ, роботи поліції, суду та боротьби із злочинністю [19]. Це свідчить про позитивний досвід запозичення участі інститутів громадянського суспільства у боротьбі з корупцією. Про особливості залучення громадськості до боротьби із корупцією як складової організованої злочинності вказує і Шостко О.Ю. Проаналізувавши зарубіжний досвід, вчена зазначає, що значна роль у цьому плані відводиться ЗМІ, які виступають у ролі незалежних слідчих та інформаторів громадськості щодо явищ організованої злочинності та корупції [20, с.171].

Шведова Г. Л. приділяла увагу формуванню антикорупційної свідомості у громадян. Вчений зазначає, що важливим заходом протидії корупції вважається створення умов для антикорупційної освіти через виховання вільної, активної та відповідальної особистості. Також автор зазначив щодо необхідності активізації громадського контролю. Особливо наголошується про те, що такого контролю більш за все потребує бюджетна сфера. Адже бюджет, доступний, «читабельний» для населення, забезпечить прозорість його реалізації і нейтралізує спокус чинowników використати не за призначенням своє службове становище. Протидія корупції має включати, як зазначено в окремих джерелах, внутрішній контроль, що полягатиме в жорсткому контролі за діяльністю держслужбовців, і зовнішній контроль з боку ЗМІ, дотримання принципу свободи слова [21, с. 35, 37]. Дійсно, важко не погодитись з думкою автора. На сьогодні, зазначені вище заходи антикорупційної освіти, вже починають активно впроваджуватись у суспільстві: проводяться семінари на тему антикорупційної освіти, антикорупційні форуми, у ВНЗ розпочинають викладатися курси із запобігання корупції. Щодо оцінки корупції самим суспільством, то більше половини населення України (51,1% опитаних) ставляться до корупції як до ринкового механізму прискорення вирішення власних проблем і вважають таку поведінку виправданою. Тому корупція в Україні стала «соціальною звичкою», ставлення до неї не є однозначно негативним. Дослідженням встановлено, що лише близько 36% населення України готове протистояти

корупції, а понад 60% – бере активну участь у корупційних правопорушеннях [22, С. 49].

Державна антикорупційна політика почала формуватися ще за часів проголошення незалежності України. Як зазначає Головкін Б.М. антикримінальна політика являє собою не стільки політичну волю держави, втілену в антикримінальному законодавстві, скільки реалізацію правоохоронної функції держави у сфері протистояння злочинності та її проявам, що забезпечується системою важелів впливу (спротиву злочинності), управлінською й виконавчою діяльністю владних інституцій й громадськості щодо забезпечення її функціонування [23, с. 308-309; 24, с. 291]. Державна антикорупційна політика має своє втілення в Антикорупційних стратегіях та Законах щодо протидії корупції. За період незалежності нашої держави і Стратегій, і Законів було вдосталь. Пропоную спочатку розглянути Антикорупційні концепції-стратегії, а вже потім – Закони України, які передбачали участі громадськості у заходах протидії та запобіганні корупції. *Антикорупційні концепції-стратегії*: у 1998 році Президент України Кучма Л.Д. представив Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки, де містилась вказівка на те, що для запобігання соціальним передумовам корупції необхідно проводити роботу з підвищення рівня громадянської свідомості та активності населення у боротьбі з корупцією. При цьому використовувати не тільки традиційні громадські формування, а й сприяти створенню нових недержавних інституцій, що мають завдання щодо протидії корупції [25]. Наступною стала Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» (далі – Концепція). Однією із цілей Концепції було посилення ролі громадянського суспільства та засобів масової інформації у виявленні та запобіганні корупції. Так, встановлювалось, що інститути громадянського суспільства, до яких належать насамперед незалежні засоби масової інформації, відіграють важливу роль у виявленні і висвітленні випадків корупції, покарання за корупційні діяння, інформуючи громадськість про наслідки корупції. Висвітлення засобами масової інформації проявів корупції має загальнопревентивне значення, а також безпосередньо впливає на

застосування антикорупційних правових норм до конкретних посадових осіб. Участь засобів масової інформації у виявленні фактів корупції потребує ефективного вирішення на законодавчому рівні двох проблем: отримання об'єктивної інформації та її поширення. Ці дві складові мають важливе значення не лише в антикорупційній діяльності, а й у ширшому політичному аспекті, оскільки володіння повною, об'єктивною інформацією та її поширення – це можливість впливу на владу і корекції її дій. Тому створення ефективного механізму доступу громадян, і насамперед журналістів, до інформації про діяльність органів державної влади та їх посадових осіб є важливим чинником протидії корупції [26]. Наступною була антикорупційна стратегія на 2011-2015 роки, яка мала на меті удосконалення механізмів громадського контролю, громадської антикорупційної експертизи, посилення взаємодії громадськості та правоохоронних органів, формування в громадськості активної позиції із запобігання та протидії корупції [27]. Останньою на цей час є Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки. Основними завданнями щодо залучення громадськості є: залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики, щороку проводити із залученням громадськості дослідження щодо сприйняття корупції та довіри населення до органів, відповідальних за запобігання корупції, готовності населення брати участь у заходах щодо запобігання корупції, забезпечити імплементацію міжнародних стандартів співпраці влади та громадськості у прийнятті рішень у сфері антикорупційної політики, зокрема закріплених у Кодексі кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, ухваленому конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи 1 жовтня 2009 року, та перейти до нових форм співпраці, таких як діалог та партнерство, ухвалити законодавство щодо посилення громадського контролю за прийняттям рішень виборними посадовими особами, зокрема через запровадження механізму попереднього громадського обговорення суспільно важливих рішень з використанням позитивного вітчизняного досвіду та на основі найкращої світової практики, спрощення доступу

громадськості до інформації про заплановані державні закупівлі, забезпечити проведення із залученням громадськості та бізнесу моніторингу застосування Закону України "Про здійснення державних закупівель", провести пілотні проекти "пактів доброчесності" в інфраструктурних проектах або інших проектах, що передбачають значні бюджетні витрати, шляхом формування тристороннього (уряд - бізнес - громадськість) механізму контролю за плануванням та реалізацією таких проектів, цільового та ефективного витрачання відповідних коштів [28]. Потрібно також згадати Закон України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», де в ч.1 ст.5 вказано: «основними засадами внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства є: завершення політичної реформи, посилення взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування і об'єднань громадян, запровадження громадського контролю за діяльністю влади»[29]. Звідси можна зробити висновок, що не тільки спеціальними антикорупційними програмами передбачено посилення взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування і громадськості, а й Законі, що визначає основні засади, зокрема, й внутрішньої політики. Влада намагається посилити цей вплив не тільки на сферу боротьби з корупцією, але й на всі інші.

Закони України, які передбачали участі громадськості в заходах протидії та запобіганні корупції: першим антикорупційним актом на теренах нашої держави був Закон України «Про боротьбу з корупцією». Нажаль, він не містив положень щодо участі громадськості у запобіганні та протидії корупції [30]. Другим йде Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції», який вже передбачав участь громадськості в заходах щодо запобігання та протидії корупції [31]. Запровадження інституту участі громадськості в заходах щодо запобігання та протидії корупції пов'язано з ратифікацією Україною Конвенції ООН проти корупції 18.10.2006, яка передбачала обов'язкову участь громадськості у вказаних вище заходах [32]. Надалі, Закони України «Про засади запобігання та протидії корупції» [33] та «Про запобігання корупції» [34] також включали в собі положення щодо участі громадськості в заходах щодо запобігання корупції.

Головною проблемою антикорупційної політики є відсутність механізмів реалізації. Так, усі нормативні акти наголошують на важливості участі громадськості у запобіганні корупції, але ефективних механізмів такої участі, нажаль, розроблено не було. Автори Голіна В.В., Колодязний М.Г. та Лукашевич С.Ю. справедливо називають таке явище «паперовим» запобіганням [35, с. 92].

Висновки. Детально проаналізувавши наукові дослідження стосовно участі громадськості в заходах протидії корупційній злочинності в Україні, можна дійти висновку про те, що:

- визначення поняття «громадськість» потребує уточнення, оскільки, більшість вчених убачають у ньому лише інститути громадянського суспільства: громадські організації, релігійні організації, благодійні організації, професійні спілки, об'єднання професійних спілок, творчі спілки, асоціації, організації роботодавців, недержавні засоби масової інформації, інші непідприємницькі товариства і установи, зареєстровані відповідно до законодавства України. Хоча ст. 21 Закону України про запобігання корупції від 14.10.2014 № 1700-VII визначено, що громадські об'єднання, їх члени або уповноважені представники, а також окремі громадяни в діяльності щодо запобігання корупції мають право брати участь у заходах щодо запобігання корупції;

- досить детально розібрано питання правової основи участі громадськості в заходах щодо запобігання корупційної злочинності;

- вченими жодним чином не аналізується місце громадськості серед інших суб'єктів запобігання корупції. Описується тільки взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронними органами;

- на жаль, не були проаналізовані сучасні показники діяльності громадськості щодо запобігання корупційній злочинності в Україні, які є важливою складовою оцінки результативності протидії корупції громадськістю;

- всебічно розглянуто міжнародні стандарти участі громадськості у протидії корупції: вивчено міжнародні документи щодо цього питання, досліджено зарубіжний досвід

залучення громадськості до боротьби з корупцією, обговорено можливість впровадження цього досвіду в українські реалії;
- досліджено історичний аспект участі громадськості в запобіганні корупційній злочинності та проаналізовано які суспільні явища заважають цій діяльності бути продуктивною. Необхідним, на думку багатьох

авторів, є формування антикорупційної свідомості в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Ковалевич І. П. Зарубіжний досвід залучення громадськості до формування та реалізації місцевої політики / І. П. Ковалевич // Теорія і практика державного управління. – 2009. – Вип. 2 (25). – С. 1-5.
2. Остроумов С. С. Капитализм и преступность / С. С. Остроумов. – М. : Знание, 1979. – 64 с.
3. Закалюк А. П. Общественное воздействие и предупреждение правонарушений / А. П. Закалюк. – К. : Наукова думка, 1975. – 264 с.
4. Даньшин И. Н. Ранняя профилактика преступлений / И. Н. Даньшин // Вопросы государства и права развитого социалистического общества : тезисы республ. научн. конференции 24-26 сентября 1975. – Харьков : Харьк. юрид. ин-т, 1975. – С. 109-211.
5. Закалюк А. П. Теория и практика индивидуального прогнозирования и профилактики преступного поведения : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / А. П. Закалюк ; Харьк. юрид. ин-т. – Киев, 1987. – 417 с.
6. Невмержицький Є. В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії : моногр. / Є. В. Невмержицький. – К. : КНТ, 2008. – 368 с.
7. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія / М. І. Мельник. – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.
8. Гуревич А. Утром – реформы, вечером – деньги [Электронный ресурс] // Зеркало недели. – 2000. – 8 апреля. – Режим доступа : http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/utrom__reformy,_vecherom__dengi.html.
9. Головкін Б. М. Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Б. М. Головкін ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2003. – 20 с.
10. Форми взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства у протидії поширенню корупції в Україні : аналіт. зап. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juni08/06.htm>.
11. Кальман О. Г. Стратегія і тактика боротьби з корупцією на сучасному етапі розвитку державотворення / О. Г. Кальман // Організаційні та правові проблеми боротьби з корупцією : матеріали «круглого столу» 5 червня 1998 р., м. Харків. – Харків : Б. и., 1999. – С. 11-16.
12. Бойко Ю. Г. Значення громадської думки у попередженні корупції в Україні / Ю. Г. Бойко // Організаційні та правові проблеми боротьби з корупцією : матеріали «круглого столу» 5 червня 1998 р., м. Харків. – Харків, 1999. – С. 48-49.
13. За останні 2 роки рівень корупції в Україні зріс на 18%, – дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/news/poslednie-goda-uroven-korrupsii-ukraine-1428572826.html>.
14. Шрамко С. С. Взаємодія правоохоронних органів із громадськістю у сфері запобігання злочинності / С. С. Шрамко // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. : В. І. Борисов та ін. – Харків : Право, 2013. – Вип. 26. – 360 с.

15. Завгородній В. А. Напрями оптимізації організації взаємодії органів внутрішніх справ та громадських організацій у протидії корупції / В. А. Завгородній // Право і суспільство. – 2012. – № 2. – С. 295-307.
16. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. / В. В. Голіна. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2011. – 120 с.
17. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби / Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.center.gov.ua/component/k2/item/download/146_3b519620dd600d2631401f53081e8eb8.
18. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період : монографія / О. Ю. Бусол. – К. : Ін Юре, 2014. – 564 с.
19. Ribeiro J. L. The contribution of the public participation to avoid the misuse of public funds: a comparison of Brazil and the United States cases / J.L. Ribeiro [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Spring2012/Jose_Leonardo.pdf.
20. Шостко О. Ю. Протидія організованих злочинності в європейських країнах : монографія / О. Ю. Шостко. – Харків : Право, 2009. – 400 с.
21. Шведова Г. Л. Громадськість у протидії корупції: кримінологічний аспект / Г. Л. Шведова // Актуальні питання протидії корупції: стан, проблеми та перспективи на майбутнє : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 17 жовт. 2014 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – 332 с.
22. Шрамко С. С. Роль громадської свідомості у запобіганні корупції / С. С. Шрамко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. – 2014. – Вип. 28. – Т. 3 – С. 48-51.
23. Головкін Б. М. Превентивний вплив системи антикримінального законодавства України на злочинність / Б. М. Головкін // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2012. – № 4 (71). – С. 308-317.
24. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія / Б. М. Головкін ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків : Право, 2011. – 432 с.
25. Про концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки : Указ Президента України від 24.04.1998 № 367/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/367/98>.
26. Концепція подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» : Указ Президента України від 11.09.2006 № 742/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/742/2006>.
27. Національна антикорупційна стратегія : Указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.
28. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон від 14.10.2014 № 1699-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 46. – Ст. 2047.
29. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики : Закон від 01.07.2010 № 2411-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
30. Про боротьбу з корупцією : Закон від 05.10.1995 № 356/95-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266.
31. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон від 11.06.2009 № 1506-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2009. – № 45. – Ст. 691.
32. Конвенція ООН проти корупції – ООН, 31.10.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
33. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон від 07.04.2011 № 3206-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 40. – Ст. 404.

34. Про запобігання корупції : Закон від 14.10.2014 № 1700-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

35. Голіна В. В. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний ; за заг. ред. В. В. Голіни. – Х. : Право, 2012. – 304 с.

References

1. I. P. Kovalevych, Foreign Experience of Public Participation in Design and Implementation of Local Policy / I. P. Kovalevych // *Teoriia i praktyka derzhavnoho upravlinnia (Theory and Practice of Public Administration)*. – 2009. – Issue 2 (25). – Pp. 1-5.
2. S. S. Ostroumov, Capitalism and Criminality / S. S. Ostroumov. – M. : Znanie, 1979. – 64 p.
3. A. P. Zakaliuk, Public Influence and Prevention of Crimes / A. P. Zakaliuk. – K. : Naukova dumka, 1975. – 264 p.
4. I. N. Danshyn, Early Prevention of Crimes / I. N. Danshyn // *Issues of State and Law of Developed Socialistic Society : papers of repub. scient. conference September 24-26, 1975*. – Kharkiv : Kharkiv Law Institute, 1975. – Pp. 109-211.
5. A. P. Zalaliuk, Theory and Practice of Individual Forecasting and Prevention of Criminal Behaviour : thesis ... of doctor of juridical sciences : 12.00.08 / A. P. Zalaliuk. – Kiev : Rad. shk., 1987. – 417 p.
6. Ye. V. Nevmerzhytskyi, Corruption in Ukraine: Reasons, Consequences, Mechanism of Counteraction : monograph / Ye. V. Nevmerzhytskyi. – K. : KNT, 2008. – 368 p.
7. M. I. Melnyk, Corruption is a Corrosion of Power (Social Essence, Tendencies and Consequences, Counteraction Measures) : monograph / M. I. Melnyk. – K. : Yurydychna dumka, 2004. – 400 p.
8. A. Gurevich Reforms in the Morning, Money at Night // *Zerkalo nedeli (Mirror of the Week)*. – 2000. – April, 8. – Access : http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/utrom__reformy,_vecherom__dengi.html.
9. B. M. Holovkin, Family Conflicts in the System of Determination of Homicides and Grave Bodily Injuries : synopsis of a thesis for a candidate of juridical sciences : 12.00.08 / B. M. Holovkin ; Yaroslav Mudryi National Law Academy of Ukraine. – Kharkiv, 2003. – 20 p.
10. Forms of Cooperation between the State and Institutes of Civil Society in Counteraction Extension of Corruption in Ukraine : anal. note [Online resource]. – Access : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/juni08/06.htm>.
11. O. H. Kalman, Strategy and Tactics in Fighting against Corruption at the Modern Level of the Development of the Statehood / O. H. Kalman // *Organizational and Legal Issues of Fight against Corruption : materials of "the round table" June 5, 1998, Kharkiv*. – Kharkiv, 1999. – Pp. 11-19.
12. Yu. H. Boiko, Meaning of Public Opinion in Prevention of Corruption in Ukraine / Yu. H. Boiko // *Organizational and Legal Issues of Fight against Corruption : materials of "the round table" June 5, 1998, Kharkiv*. – Kharkiv, 1999. – Pp. 48-49.
13. Corruption has Increased at 18 per cent within Last 2 Years [Online resource]. – Access : <http://www.rbc.ua/ukr/news/poslednie-goda-uroven-korrupsii-ukraine-1428572826.html>.
14. S. S. Shramko, Community Policing in Crime Prevention / S. S. Shramko // *Issues of Fight against Crime : collection of papers / ed. Board : V. I. Borysov and others*. – Kharkiv : Pravo, 2013. – Issue 26. – 360 p.
15. V. A. Zavhorodnii, Optimization of Cooperation between Internal Affairs Bodies and Non-Governmental Organizations in Counteraction Corruption / V. A. Zavhorodnii // *Pravo i suspilstvo (Law and Society)*. – 2012. – No. 2. – Pp. 295-307.
16. V. V. Holina, Prevention of Corruption (Theory and Practice) : tutorial / V. V. Holina. – Kharkiv : the National Law Academy of Ukraine, 2011. – 120 p.
17. Prevention and Counteraction Corruption as an Element of Modernization of Public Service System / Ivano-Frankivsk Center for Science, Innovations and Informatization [Online resource]. – Access : http://www.center.gov.ua/component/k2/item/download/146_3b519620dd600d2631401f53081e8eb8.
18. O. Yu. Busol, Counteraction Corruption Offences in Ukraine in the Modern Time : monograph / O. Yu. Busol. – K. : In Yure, 2014. – 564 p.

19. J. L. Ribeiro, The contribution of the public participation to avoid the misuse of public funds: a comparison of Brazil and the United States cases / J.L. Ribeiro [Online resource]. – Access : http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Spring2012/Jose_Leonardo.pdf.
20. O. Yu. Shostko, Counteracting Organized Crime in the European Countries : monograph / O. Yu. Shostko. – Kharkiv : Pravo, 2009. – 400 p.
21. H. L. Shvedova, Community in Counteraction Corruption: Criminological Aspect / H. L. Shvedova // Current Issues of Counteraction Corruption: State, Issues and Future : materials of All-Ukr. Scient. Conf. (Dnipropetrovsk, October 17, 2014). – Dnipropetrovsk : Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, 2014. – 332 p.
22. S. S. Shramko, Role of Public Consciousness in Prevention of Corruption Offences / S. S. Shramko // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu (Scientific Bulletin of Uzhhorod National University). Series Law. – 2014. – Issue 28. – Vol. 3. – Pp. 48-51.
23. B. M. Holovkin, Preventive Impact of the System of Anti-Criminal Legislation of Ukraine on Criminality / B. M. Holovkin // Visnyk akademii pravovykh nauk (Bulletin of the Academy of Legal Sciences) : collection of scient. papers / The National Academy of Legal Sciences of Ukraine. – Kharkiv : Pravo, 2012. – No. 4 (71). – Pp. 308-317.
24. B. M. Holovkin, Profit-Motivated Crimes in Ukraine: Phenomenon, Determination, Prevention : monograph / B. M. Holovkin ; Yaroslav Mudryi National Law Academy. – Kharkiv : Pravo, 2011. – 432 p.
25. Anti-Corruption Concept from 1998 to 2005 : the Decree of the President of Ukraine of 24.04.1998 No. 367/98 [Online resource]. – Access : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/367/98>.
26. Anti-Corruption Concept in Ukraine “On the Way to Virtue” : the Decree of the President of Ukraine of 11/09/2006 No. 742/2006 [Online resource]. – Access : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/742/2006>.
27. The National Anti-Corruption Strategy : the Decree of the President of Ukraine of 21/10/2011 No. 1001/2011 [Online resource]. – Access : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011>.
28. On the Principles for the State Anti-Corruption Policy in Ukraine (the Anti-Corruption Strategy) for 2014-2017 : the Law of Ukraine of 14/10/2014 No. 1699-VII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2014. – No. 46. – Art. 2047.
29. On the Principles of Domestic and Foreign Policy : the Law of Ukraine of 01/07/2010 No. 2411-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2010. – No. 40. – Art. 527.
30. On Fight against Corruption : the Law of Ukraine of 05/10/1995 No. 356/95-VR // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 1995. – No. 34. – Art. 266.
31. On Principles of Prevention and Counteracting Corruption : the Law of Ukraine of 11/06/2009 No. 1506-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2009. – No. 45. – Art. 691.
32. UN Convention against Corruption – UNO, 31/10/2003 [Online resource]. – Access : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
33. On Principles of Prevention and Counteracting Corruption : the Law of 07/04/2011 No. 3206-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2011. – No. 40. – Art. 404.
34. On Counteracting Corruption : the Law of Ukraine of 14/10/2014 No. 1700-VII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (the Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine). – 2014. – No. 49. – Art. 2056.
35. V. V. Holina, State Programming and Regional Planning of Crime Prevention Measures in Ukraine / V. V. Holina, S. Yu. Lukashevych, M. H. Kolodiaznyi ; under the general editorship of V. V. Holina. – Kh. : Pravo, 2012. – 304 p.